

Den aktualiserade
Fritänkaren

Nr. 178 Midsommar 2009

Sjuttonde årgångens sjunde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Den nya erforderliga världsrevolutionen (<i>Glen Barry</i>)	2
Den tilltagande världshuvudvärken	2
Verdis olyckliga kärlek	3
Rossinis och Schillers "Wilhelm Tell"	5
Min vän Ahasverus, del 89: <i>Emanuel Swedenborg</i>	6
Ur filmskörden (bl.a. "Änglar och demoner")	8
Kalender, juni-juli 2009	10
Den komplicerade resan till Finland	11
Resan trots allt, del 2 : <i>Påskan</i>	12
Den lugna stormresan, del 7: <i>Triumfens ögonblick</i>	14
Nya lektioner i Zanskar, del 9: <i>Zanskar, tredje dagen: Stongdayfiaskot</i>	15
Resan till Zanskar, del 19	16
Hertig Larson och Sven Hedin	17
Insändare (<i>Lars J.M. Larson</i>)	18
Apologi för humanismen	18

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 6 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 21.6.2009

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 202

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : **clanciai@yahoo.co.uk**

WSN 1652-0122

Den nya erforderliga världsrevolutionen

Dr. Glen Barry ponerar som slutsats av sin mångåriga erfarenhet och djupt gående kunnighet om den världsekologiska situationen den möjligheten, att det kan bli nödvändigt med en "ekologisk världsstatskupp" bara för att rädda planeten, i beaktande av hur världens politiker missköter eller ignorerar sitt ansvar för den allt mer kritiska ekologiska utvecklingen mot en total kollaps av hela det världsekologiska systemet.

Vad det handlar om är att rädda livet på "Gaia" eller hela biosfären eller hela det världssystem av liv som vilar på en fungerande ekologi i balans, som människan har satt ur balans mer och mer under de senaste 300 åren och som nu definitivt hotas av fullständig kollaps, som börjar med de små livsartsutrotningarna, vilka långsamt sprider sig uppåt till större och mer omfattande sådana. Huvudsymptomen är döda och utdöende havsbottnar som kvävs ihjäl, lokalt kollapsande ekosystem, skogsdöd genom massavverkning och accelererande klimatförändringar. Katalogen är lång och blir ständigt längre. Här är en direktlänk till snabbaste aktuella information om dagsläget:

<http://www.ecoearth.info/>

Den enda fienden är som vanligt okunnigheten, som alltid varit det huvudsakliga hindret för all positiv historisk utveckling. Vad som först och främst måste åtgärdas, menar Glen Barry, är skogsplundringarna, kolindustrin med förbränningen av fossila bränslen, och misshushållningen när det gäller vatten, som hotar bli en bristvara. På alla dessa tre områden kan enkla åtgärder vidtagas genom sabotage, civil olydnad och fredliga men bestämda demonstrationer, så som män som Gandhi och Martin Luther King visat vägen till hur man gör och når resultat.

Det är i allas intressen att rädda livet på livet, på mänskligheten och på planeten. Viktigast av allt är att få igenom relevant kunskap och information, och om någon stoppar detta flöde, genom att till exempel blockera eller sabotera Internet, är de mänsklighetens enda fiender.

http://www.ecoearth.info/blog/2009/05/earth_meanders_only_cure_for_a.asp

Den tilltagande världshuvudvärken

Den nya världssjukdomen brukar kallas elektrostress eller elallergi, ibland teknostress eller elektrisk överkänslighet. Patienten kan ha mindre irriterande symptom eller bli direkt handikappad och handlingsförlamad. Utsatthet eller strålning från EMF/RFR (mikrovågs- och radiofrekvensvågor) kan menligt påverka sömn, arbete och det dagliga livet. De vanligaste symptomen är oförklarlig huvudvärk, yrsel och illamående, vikande minnespålitlighet, förvirring och desorientering, både mentalt och geografiskt, vidare svidande och brännande smärtor i ögonen, uttorkning och en törst som inte kan släckas, ringningar i öronen som tinnitus och annat liknande, oregelbunden hjärtverksamhet och nervös hjärtklappning, tung trötthet och utbrändhet, sömnlöshet och andra sömnsvårigheter, utslag och "solbränna" utan vistelse i solen, svullnader i ansiktet och nacken, brännande förmimmelser i ansiktet och i lemmarna och ljuskänslighet.

Symptomen kan hastigt försvinna när man bara avlägsnar sig från EMF/RFR-källor, som telefonmaster och datorer och annan skärmstrålning, transformatorer, trådlösa antenner, mobiler och sladdlösa telefoner. Allt sådant är potentiella källor till högre EMF/RFR-strålning än normalt. Symptomen kommer snabbt tillbaka när man återupptar umgänget med sådana strålningskällor. Med tiden tilltar överkänsligheten, som gör sig påmind inför mindre och mindre källor till EMF/RFR-strålning.

Ett av de allvarigaste symptomen på den globala teknostressen är de försvinnande bina. I USA närmar sig binas försvinnande katastrofproportioner, då naturen och odlingar inte kan överleva utan bin. Även i Europa har bin börjat försvinna. Den

troligaste orsaken är orienteringsstörningar till följd av elektromagnetiska strålningar från trådlösa telefonmaster.

<http://www.sfms.org/AM/Template.cfm?Section=Home&template=/CM/HTMLDisplay.cfm&ContentID=1770>

Verdis olyckliga kärlek

Giuseppe Verdi, fem månader yngre än Richard Wagner, kommer till skillnad från denne från mycket enkla förhållanden ute på landet – hans far är krogvärd i en bergsby, och fastän fadern tidigt uppmärksammar sin sons fallenhet för musik och gör allt vad han kan för att hjälpa den tröge sonen fram på den svåraste och mest krävande av alla banor – den abstrakta harmonins avancerade musikaliska disciplin – så får han kämpa hårt, och det får Giuseppe också, som en slav.

Han finner dock tidigt sin stora kärlek, den vackra Margherita Barezzi, vars far blir som en extra far för honom, som också hjälper honom av alla krafter genom hela livet, en idealisk svärfar, som samtidigt blir hans bästa vän.

Emellertid måste han som sagt kämpa hårt, det är inte lätt för en bondlurk att slå sig fram hos operaintrigmakarna i Milano, men hans envishet är inte av denna världen. Han är värre än en åsna. Bara han kan slå igenom och etablera sig, tänker han, så blir resten enklare, och han lägger ner hela sin kraft på karriären.

Hans äktenskap är lyckligt, men de är fattiga, han måste hela tiden slita ut sig och är nästan aldrig hemma, och familjen har det svårt. Han får en dotter tio månader efter bröllopet med Margherita och en son 16 månader senare. Så får han äntligen igenom sin första opera på La Scala i Milano, vilket inte avvärjer katastrofen. I augusti 1838 avlider hans lilla dotter Virginia 1,5 år gammal, och 14 månader senare avlider även hans lille späde son. 26 dagar efter lillens bortgång får hans första opera premiär på La Scala, men hans hustru kan inte klara av de båda barnens död. 7 månader efter den medelmåttiga operans medelmåttiga premiär avlider hon – hon har helt enkelt av naturliga skäl tappat sugen. Under dessa omständigheter äger han att komponera en komisk opera, som gör fullkomligt fiasko. Livet gycklar med honom med grymmaste tänkbara ironi. Karriären med dess struntframgångar har kostat honom hela hans familj, och han ger sig själv skulden. Allt har blivit honom likgiltigt, och han vill bara glömma allt vad musik heter. Hans teaterchef övertalar honom ändå att kasta en blick på ett spännande libretto om kung Nebukadnesar av Babylon, och han tar det som ödets fortsatta grymt sardoniska spel med honom. En textrad om frihet lyser dock upp hans sinne, och det blir en opera i alla fall, "*Nabucco*", hans första stora och avgörande framgång. Han blir etablerad, från och med nu är det raka spåret för honom som operakompositör och -regissör, men han accepterar den vunna karriären med avsmak och betraktar den mest som ett hån av hans olycka. Han tar på sig operakomponerandet som en sorts terapeutiskt slavarbete, ett slags självplågeri för att vinna någon sorts frihet på köpet från sina sorger och skuld känslor.

I opera efter opera skymtar och återkommer sedan ständigt problemet med den misslyckade fadern, ett trauma som han aldrig blir av med och aldrig kan bearbeta färdigt. Typexemplet är den stackars Rigoletto, som oavsiktligt blir skyldig till sin egen enda dotters död – hans musikaliskt mest gediget helstöpta opera och melodiskt rikaste. Ännu så sent som i "*Don Carlos*", hans fjärde sista opera, intas centralscenen av den misslyckade kung Filip II, som skall bli sin egen sons mördare, i en skärande bitter monolog.

Han finner någon sorts tröst i hans teaterchefs avlagda älskarinna, Giuseppina Strepponi, som trots allt blir hans lindrande livsledsagarinna. Hon är en märkt dam med illegitima barn, hon är frånskild och kan inte gifta sig därför, och deras samliv lider under vanryktbarhetens komprometterande tadel. "*La Traviata*", "*Den vilseförda*" om den vanärade och döende kurtisanen Violetta är helt inspirerad av Giuseppinas kärlek – och

har med tiden vuxit sig till att bli Italiens mest älskade opera. Den grep Giuseppina själv så djupt att hon aldrig någonsin kommenterade den.

Hon ville inte bli en belastning för Verdi. Hon försökte faktiskt skona honom för henne och låta honom få ha sin frihet, hon försökte av ren självupppoffring flytta från honom till Paris, men han skrev ett brev till henne som gjorde det så helt klart för henne hur mycket han behövde henne, att hon förbarmade sig över honom och accepterade honom. Det brevet har aldrig blivit känt. Hennes sista önskan i livet var att det skulle begravas med henne vid hennes hjärta.

Med sin bondska grovhet blev Verdi aldrig någon ordets man själv, ehuru han älskade att läsa, mest Bibeln och Shakespeare. Framför allt Shakespeare blev hans outtömliga inspirationskälla, i synnerhet som han i likhet med alla den tidens operakompositörer måste dras med erbarmliga librettister som egentligen bara kunde skriva såpor – det var bara Berlioz och Wagner som kunde skriva egna libretton. Wagner föraktade Verdi, som han föraktade alla utom sig själv, medan Verdi kunde uppskatta Wagner efter förtjänst och studerade hans partitur uppmärksamt, men inför Wagners pekoralt tomma floskliga textmassor kunde Verdi suckande utropa: "Shakespeare, var är du?" och söka tröst hos engelsmannen som bot för det tyska elefantiasismaneret.

En text speciellt återvänder Verdi ständigt till, och det är "Kung Lear" – den mest misslyckade fadern av alla, som i misstag belönar sina två falska döttrar och förskjuter den enda hederliga, med katastrofala mänskliga och politiska konsekvenser, som om han i detta ämne äntligen kunde bli fri från sig själv som den misslyckade fadern. Vi vet att han brottades med ämnet i hela sitt liv, och en legend berättar, att han faktiskt fullbordade sin opera "Re Lear" och ville tillägna den Wagner i ett försök att upprätta en vänskaplig förbindelse med sin grymmaste konkurrent. Franz Werfel, mest känd för "Sången om Bernadette" och som flydde från Tyskland tillsammans med bröderna Thomas och Heinrich Mann, har skrivit en roman "Verdi" om ämnet, där Verdi besöker Venedig inkognito för att presentera sin opera "Re Lear" för Wagner, som då är där. Men han tvekar av blygsamhet och uppskjuter mötet dag efter dag, och när han äntligen vågar sig fram till Wagners dörr har tysken just avlidit. I förtvivlan över ödets ständigt förföljande grymhet förstör då Verdi hela operan för gott, liksom Sibelius brände sin åttonde symfoni under andra världskriget. Om historien är sann eller inte har aldrig kunnat verifieras eller motbevisas, men den illustrerar nästan med skärande skärpa hur problemet med den misslyckade fadern ständigt förföljde Verdi – och kanske hans största mästerverk till döds.

En annan intressant och föga utforskad del av Verdis långa liv var hans politiska karriär. Hans liv råkar sammanfalla med Italiens mest dynamiska utveckling under 1800-talet från den feodala medeltid som fortfarande dominerade större delen av landet till en enad modern stat. Han kände och umgicks med alla de ledande krafterna bakom detta, framför allt Alessandro Manzoni, Camillo Cavour och Giuseppe Mazzini, och han blev så intimt förknippad med "*il risorgimento*" att hans namn blev synonymt med den nya ordningen. (Viva VERDI blev ett slagord, som stod för "*Viva Vittorio Emanuele Re d'Italia*", då kungen blev den nationella symbolen för Italiens enhet.) Verdi blev själv deputerad och satt i parlamentet en tid för att sedan bli senator på livstid.

Paradoxalt nog innebar de politiska omvälvningarna också att Verdi trots allt kunde gifta sig med Giuseppina. I april 1859 inleds Italiens frihetskrig mot Österrike, som kulminerar den 24 juni med det blodiga slaget vid Solferino, där Henri Dunant fick upp ögonen för nödvändigheten av någonting som Röda Korset. Krigsturerna med åtföljande politiska kompromissturer leder till att egentligen bara Piemonte blir helt fritt, och det är där med de nya civilrättslagarna som Verdi och Giuseppina kan gifta sig, fastän hon fött barn med två andra män, den 29 augusti 1859. Han är då 45 och hon två år yngre. De fick aldrig något eget barn, men Verdi adopterade Giuseppinas dotter Maria Carrara, som blev hans universalarvinge.

Mot slutet av hans liv fick han också äntligen en värdig librettist, tonsättaren Arrigo Boito av delvis polsk börd, som åsidosatte sitt eget komponerande för att helt samarbeta med Verdi. Deras båda operor tillsammans, "Otello" och "Falstaff", som Verdi komponerade vid 73 respektive 79 års ålder, utgör äntligen tillfredsställande Shakespeareomvandlingar till opera och är oöverträffade som sådana. Ingen opera satte Richard Strauss högre än "Falstaff", Verdis enda komiska opera.

Rossinis och Schillers "Wilhelm Tell"

Friedrich von Schiller, som fyller 250 år senare i år, avled endast 45 år gammal i lungtuberkulos men hann under sin intensiva levnad avge sin tids kanske kraftfullaste impulser för främst litteraturens och romantikens utveckling. Han brukar jämföras med Goethe, som dock var mycket träigare och faktiskt tråkigare, medan huvudinvändningarna mot Schiller brukar vara mot hans sentimentalitet och naiva pathos. Goethe var en kalkborgare som förföll till självgodhet i sin oantastligt etablerade ställning som diktarfurste upphöjd till premiärminister i hertigdömet Weimar, han hade turen att få en hertig till sponsor, medan Schiller tvingades ta till mycket krokigare vägar. Hans stränge far försökte tvinga honom att överge diktarkallet, varpå detta naturligtvis bara blev starkare motiverat. Fadern var militärläkare, och sonen tvingades in i samma hårt disciplinerade fälla och måste överge sina ursprungliga planer på att bli präst. Som diktare slog han igenom med det frihetsträngande dramat "*Die Räuber*" ("Rövarna") som dock råkade illa ut för censuren fastän han publicerade det anonymt, och han måste fly från sitt universitet i Württemberg, där han av hertigen strängeligen förbjöds att skriva om någonting annat än mediciner. Han var då 22 år gammal.

Hans huvudansträngning inom det dramatiska området är dock "*Don Carlos*", en spekulation i vad som egentligen hände med den spanske tronföljaren, Filip II:s son, som dog under gåtfulla omständigheter i fängsligt förvar endast 23 år gammal. Det är ett väldigt kammardrama där allting händer inom slutna väggar, som han använder som form för att framföra sin universalidealism – Don Carlos' vän markisen Posa är den egentliga huvudpersonen, en malteserriddare som just kommit tillbaka efter att ha slagit tillbaka turkarnas anfall på Malta, varpå kungen får förtroende för honom, vilket han skickligt utnyttjar diplomatiskt för att influera kungen i liberal riktning, och han lyckas nästan hela vägen ända fram. Han kommer så långt, att han får kungen att allvarligt överväga att införa samvetsfrihet i Spanien, som då är världens supermakt. Men inkvisitionen vaknar till liv inför detta hot, och både markisen och Don Carlos blir dess offer – markisen mördas, och Don Carlos isoleras fullständigt i ett så rigoröst fängelse att han bara kan försmäkta ihjäl.

I jämförelse med "*Don Carlos*" höga resning och arkitektoniska monumentalitet är hans sista drama "*Wilhelm Tell*" en bagatell om dock det är hans sceniskt mest lyckade verk. Återigen är det friheten som gäller, och handlingen skildrar schweizarnas frihetskamp mot den habsburgska överhögheten och tyranniet. Pjäsen är beundransvärt polyfon, det saknas inte argument för kejsardömet, och det centrala kärleksparet representerande de båda ytterligheterna dras båda till den motsatta ytterligheten. Handlingen är *action*-betonad, och i centrum står den duglige armbortskytten Wilhelm Tell som av den habsburgska fogden tvingas till att skjuta prick på ett äpple som placeras på hans späde sons huvud. Ifall han skulle missa reserverar Tell en andra pil för fogden, vilket inte undgår fogdens misstänksamhet, och Tell fängslas fastän han lyckas klyva äpplet från gossens huvud med ett mästerskott. Och så går det som det går, och pjäsen avslutas med en gränslös frihetsglädjeyra när fogden till slut framgångsrikt likviderats och upproret mot Österrike tar fart i hela Schweiz.

Naturligtvis var det knappast lätt att göra opera av denna brokiga handlings förvirrade lapptäcke, men Rossini gav sig inte. Han ville en gång för alla visa att han

kunde göra en stor seriös opera också och inte bara buffor, och meningen var att detta stora operaförsök skulle bli hans avsked till scenen. Han anlidade en hel radda med librettoförfattare, den ena sämre än den andra, och han avpolleterade dem alla efter hand när resultatet bara blev värre och värre. Till slut blev det ändå en sorts libretto av det hela, där kärleksparet fullständigt skymmer bort Tell och frihetskampen, vilket tyvärr skämmer operan, som annars har alla Rossinis främsta kvaliteter, där framför allt de många och rika körerna intar en imponerande hedersplats. Musiken är överlag suverän och störs bara av de många recitativerna, som tyvärr är nödvändiga för handlingen, men värst är balettslagen, som tyvärr var obligatoriska enligt Parisoperans bestämmelser 1828. Avlägsnar man baletthoppandet, de musikaliskt meningslösa recitativerna och kärleksparets jolmiga idisslanden framstår operan som kanske Rossinis musikaliskt bästa. Problemet är att den är fyra timmar lång, vilket 1828 års Pariserpublik fann alltför mördande.

Operans öde blev därför att nedskäras efter hand mer och mer, men tyvärr var de bitar som skars bort de bästa bitarna. Till slut framfördes bara de bedrövliga balettbitarna, Rossinis plattaste musik. Berömd är den autentiska anekdoten om hur Rossini en dag på en gata i Paris mottog den positiva nyheten av en god vän, att man hade framfört en hel akt oavkortad ur "Wilhelm Tell". Rossini trodde inte sina öron och frågade slagen av häpnad: "Menar du verkligen att de framförde HELA akten???"

Operan hamnade omsider på is, och även om den långt senare togs till heders igen så blev den aldrig någon publikopera. Den brukar framföras ungefär på samma sätt som hans långt senare tillkomna "Ålderdomssynder" "Stabat Mater" och "Messe Solennelle" i små sammanhang för mera exklusiva publik.

Dock kan det inte nog betonas, att musiken är det inget fel på. Tvärtom – den är fullständigt suverän, och det är faktiskt inte så konstigt att Rossini under sina största framgångars dagar med besked konkurrerade ut Beethoven. Rossinis musikspråk är klarare, renare och mera klassiskt, hur ojämförlig Beethoven än är som den klassiska musikens stormästare. Det enda Rossini kan beskyllas för i sina operor är att hans librettister tyvärr alltför sällan om alls kunde leva upp till hans överlägset klassiska nivå.

Om Schiller hade fått leva hade han sannolikt överträffat Goethe, som var en blek dramatiker i jämförelse med Schillers brinnande pathos och idealism. Båda har hamnat i bakvatten under 1900-talet genom deras lands och kulturs totala baktändning, och särskilt Schiller, som körts över fullständigt, medan Goethe dock överlevt. En återupprättelse av Schiller och hans oerhörda betydelse till exempel för konstnärer som Beethoven och Dostojevskij vore därför inför hans 250-årsdag i november verkligen angelägen.

"Jag ville ha Goethe som min kulturminister, och han sade inte nej, men han tänkte för länge på saken. Jag kan inte ha folk som tvekar. Schiller hade inte tvekat. Antingen hade han sett sin chans och accepterat genast, eller också hade han sett sin chans och skjutit mig genast."

- Napoleon Bonaparte

Min vän Ahasverus, del 89: Emanuel Swedenborg.

1700-talet kryllade av befängda charlataner och lycksökare, som ej sällan odlade sitt äventyreri på så många oskyldiga människors bekostnad som möjligt, och den ena var värre än den andra. Cagliostro var praktexemplet, som jag redan behandlat här, en storhetsvansinnig inbilsk bluff som bara levde för sin omåttliga egenkärlek, som en sporadisk framgång ledde till kanske 1700-talets största självbedrägeri, då han faktiskt trodde att han var inte bara ofelbar men även odödlig och kanske Gud själv. Andra

lurades mera försiktigt med mera förslagna medel, som till exempel magnetisören Anton Mesmer, som aldrig avslöjade sitt recept, sin märkvärdiga hemlighet, som alla drogs till just bara för att den var så hemlig – han levde högt på folks fallenhet för självsuggerering och den häpnadsväckande naturkraft som därigenom kan utlösas. Genom ren självsuggestion kan en människa faktiskt fås till att inbilla sig precis vad som helst, inklusive att må alldeles förträffligt bra hur sjuk och döende hon än är, och många läkare har förstått att rätt utnyttja den kraften – och för all del, ingenting ont i det.

Men den märkvärdigaste av dem alla var ändå svensken Emanuel Swedenborg, som genom sina häpnadsväckande utsagor och pretentioner så väckte min nyfikenhet, att jag beslöt att resa den långa vägen till Stockholm bara för att känna honom på pulsen. Han var visserligen prästson men dock vetenskapsman, varför det var så anmärkningsvärt att han sadlade om så totalt till motsatsen, precis som Sir Arthur Conan Doyle, han som genomskådade och avslöjade älvofotograferna, 150 år senare.

Han tog emot mig med varmaste gästvänlighet och förbluffade mig genast med att inte alls vara någon nykterist. Han bjöd mig på en sup och rentav två eller flera i det att han hävdade, att alkohol faktiskt var hälsosamt för hjärnan, då det "rensade smutsiga blodkärl och i någon mån frigjorde själen från kroppen". Detta imponerade på mig. Charlataner och religionsstiftare brukade annars alltid vara fanatiska renlevnadsmän som höll hårt på absolutism och sin dygdighet. Swedenborg var aktningsvärt jordnära för att vara spiritist.

Jag ställde honom samma utmanande fråga som jag en gång ställt John Dee: "Hur känner du igen och kan du identifiera de andar som du umgås med, när de är så långt borta på andra sidan graven?" Han skrattade. Det underlättade att han tog det lätt. "Du fattar ingenting," sade han. "Förklara för mig då vad jag inte fattar."

"Jag vet inte vem du är, och jag struntar i vem du är, fastän jag klart kan se att du inte är vilken idiot som helst. Jag lämnar dig i fred för vad du är och ber dig glömma vad du är, för det är egentligen allt vad man behöver göra för att bli initierad och fatta universums sammanhang.

Det är nämligen det som är vitsen med det hela, att allting har ett sammanhang. Låt oss lämna andarna i fred. Jag ska inte plåga dig med dem eller utsätta dig för några knep, då jag kan se att du är hur nykter som helst hur mycket du än dricker. Låt det räcka med att fastställa, att det handlar om andra dimensioner än de som vi kan fatta med våra morbida sinnen, alltså allt det som hör till kroppen. För att fatta vad som äger rum utanför kroppen, utanför det materiella, måste man nämligen gå utanför sinnevärlden. Kan du fatta så mycket?"

"Naturligtvis."

"Då kan du fatta resten också. Ta dig en sup till, så fattar du bättre. Jag kan inte ha gäster här som fattar trögt."

Och jag tog en sup till för att blidka honom.

"Du förstår," sade han, "alla religioner har alltid haft fullständigt fel, därför att de fullständigt har missat poängen från början. De gick fel, därför att de fastnade i vad jag skulle vilja kalla idéfällor. De hakade upp sig på enskilda idéer. De fastnade i sig själva. Det är det man aldrig får göra.

Alla religioner har alltid haft rätt så till vida, att de alltid fattat och utgått från, att allting är andligt och att allting andligt är förenat med ett överjordiskt sammanhang. Detta fattade de alla från början, men sedan skulle de predika och etablera sig och vinna inflytande, och så blev de politiska, och så spårade de ur totalt. Det religiösa tänkandet får aldrig bli etablerat. Det fungerar bara om det är fritt. Alla portar och vägar och kanaler måste hållas fullständigt öppna. Det får inte finnas några begränsningar, några slutsatser, några dogmer eller någonting konkret alls att hålla sig till. Om Gud finns eller inte är fullständigt oväsentligt. Går man i den fällan så fastnar man i definitionen av hans väsen, som inte går att definiera, och när man tillmäter detta väsen någon makt har man fullständigt sparat ur, och då är man hopplöst förlorad. Då uppstår idéer som helvetet

och förbannelse och synd och evig förtappelse och sådant. Alla som tagit någon religion på allvar har vanligen fastnat i den fällan, i sin egen fördömelse, i sin vanföreställning om att någonting andligt kan vara ont. Det går inte. Det finns ingen godhet eller ondska i den andliga världen. Allt är bara andligt, men det är universellt.

Och det är det som är hemligheten. Däri ligger nämligen all livskraft över huvud taget. Missar man den självklarheten att livet egentligen bara är andligt, och man i stället attribuerar livet till något konkret, så att ens verklighetsuppfattning blir materiell i stället för att behålla greppet om det andliga, så är man död och dödlig och måste man gå under. Däri ligger livets största och farligaste missgrepp. Allt vad vi uppfattar såsom verkligt är bara vanföreställningar, då den enda verkliga verkligheten egentligen bara är den andliga, som vi inte kan se med några sinnen utan bara med osinlighet. Fattar du?" Jag hängde med.

"Så du förkastar hela monoteismen kategoriskt?" vågade jag provocera honom.

"Var inte dum nu," sade han. "Allt måste tolereras, till och med monoteismen i all dess enfald. Toleransen fungerar inte om den inte är total. Det är ju det som alla Frankrikes fantastiska upplysningsfilosofer med Voltaire i spetsen har försökt lära oss i hela detta sekel, att det enda som egentligen fungerar är den fullständigt reservationslösa toleransen. Allt är möjligt. Allt måste få ha rätt att få existera. Låt katolikerna få ha sin skändliga kyrka i fred så länge de bara lägger ner inkquisitionen, låt judarna få tro på sin makabra våldsgud om de vill så länge de inte längre utrotar andra folk för hans skull, låt ateisterna få klara sig utan någon gud alls om de tycker det är enklare och rationellare, vilket det i någon mån är, bara de inte går i den fällan att förneka all möjlig andlighet över huvud taget, vilket tyvärr många av dem gör, och så är de förlorade de också; låt hedningarna få ha sina naturgudar och sin primitiva övertro i fred, som kanske är den vettigaste av alla, då de faktiskt erkänner allt andligt i naturen, vilket vi i Europa tyvärr är på väg bort från att göra, till förbannelse för hela civilisationen – du ska få se vilka omstörtningar, revolutioner och världskataklysmor som är på väg, om du får leva tillräckligt länge, men du lever säkert mycket längre än jag."

"Är du inte odödlig?" invände jag.

"Min vän," sade han överlägset, "jag befattar mig inte med odödligheten. Den spelar ingen roll. Vi är alla del av universalandligheten, och det är den enda odödlighet som finns, som är den yttersta självklarheten. Du skall få se, om du får överleva mig tillräckligt länge. Alla religioner och livsåskådningar kommer att upplösas och försvinna för att tillsammans utmynna i accepterandet av universalandligheten, som i sin självklarhet inte ens behöver någon gud. Man behöver inte ha något väsen eller någon personlighet för att dyrka universalandligheten, som omfattar allt liv inte bara på jorden utan i hela universum. Man behöver ingenting annat. Håll dig till den, om du vill bli odödlig. Det finns ingenting annat i livet man kan lita på."

Han pauserade. Jag visste inte hur jag vidare skulle kunna provocera honom. Så bröt han tystnaden och frågade vänligt: "En färdenäpp? Du har en lång resa framför dig." Och han bjöd mig på ytterligare en generös och välgörande sup.

Ur filmskörden

Efter besvikelsen över filmatiseringen av "Da Vinci-koden" blev dock "Änglar och demoner" en positiv överraskning. Det gjorde sitt till att det är Dan Browns bästa roman (hittills), och filmen återger boken bättre än vad "Da Vinci-koden" lyckades med. Samtliga skådespelarinsatser är lysande, storyn återges klart och med tempo, – och ändå sablades filmen ner av svenska kritiker. Man måste fråga sig varför. Nu handlar det ju om historia och kultur och katolsk kultur dessutom, man kan knappast få en bättre guidebok till Rom än genom denna bok och med filmen som rekommendation, men kultur utomlands är en främmande värld för svenska massmedias provinsiala tarvlighet.

Den svenska kritikerkåren hade helt enkelt inte begripit något av vad "Änglar och demoner" egentligen handlade om och därför sågat vad de inte kunnat klättra upp till.

En annan udda film från samma kulturfär var "Sin Eater" med ingen mindre än framlidne Heath Ledger i huvudrollen som katolsk präst i kontakt med en urgammal sekt, som tog sig an sådana själar som dog förbannade eller exkommunicerade av kyrkan, till exempel självmördare. Filmen är en exotisk labyrint av mysterier men synnerligen intressant för sådana som är insatta i syndens mysterium ur katolsk synpunkt, som ett slags ny spännande variant av Faustsagan.

Lite i samma stil var även "Illusionisten" om en trollkonstnär i 1800-talets Wien med Edward Norton i den oroväckande huvudrollen, men detta är en ren kärleksfilm trots alla sina hisnande magiska effekter. Tyvärr är magikern kär i samma prinsessa som Habsburgs tronföljare (superbt spelad av Rufus Sewell), och triangeldramat blir konsekvent värre hela tiden, tills den förlösande upplösningen trotsar all beskrivning för sin otroligt underfundiga men helt konsekventa logik.

James Ivorys "The Bostonians" var intressant trots sitt uttjatade ämne om militant feminism på 1800-talet och som alla Ivorys filmer åtminstone ytterst vackert och väl gjord. Mera engagerande var då den belgiska "Barnet" av nästan dokumentär prägel om ett par mycket unga föräldrar där pojken har ekonomiska problem efter insylning hos gangstrar, varför han säljer deras nyfödda barn bara för att få kontanter. Det utvecklas till en ytterst gripande tragedi i all sin enkla banalitet och nästan solkiga vardagsprosa. Barnet spelas av hur många olika spädbarn som helst men alla äkta – den rollistan är filmens mest imponerande.

Lika gripande var den lika nästan dokumentära "Eight Below" om sex slädhundar som en expedition nödgas lämna kvar efter sig inför en snöstorm i Antarktis. Av dessa sex hundar, fastkedjade när expeditionen lämnar, överlever fem hela den långa vintern i kamp mot sjölejon och fodrande varandra när någon blir sjuk eller råkar illa ut, som när hunden Maya får ett ben brutet. Det är en helt fantastisk film. Det är omöjligt att fatta hur filmmakarna kunnat få hundarna att agera som skådespelare. De måste ha haft mycket god kontakt med slädhundar själva.

En annan sådan intagande film var dokumentären om vargen "Lobo", som en viss vargjägare vid namn Ernest Thompson Seton engagerades för att avliva, då den var ett gissel för boskapsskötare i Nevada mot slutet av 1800-talet. Seton brukade klara av att spåra upp och avrätta vargar på någon vecka, men denna trotsade allt mänskligt förnuft. Till slut fick han vargen genom att lura hans hona i en fälla och avliva henne, men Lobo överlevde inte att bli fången levande. Han tålde inte att tvingas till ett liv i ofrihet och dog i fångenskap efter bara någon dag. Umgänget med denna varg Lobo förändrade Setons liv så drastiskt, att han upphörde att jaga vargar och i stället blev Amerikas främsta pionjär när det gällde naturskydd och att rädda de vilda djuren. Han fick vargen, men vargen fick Setons själ. Filmen var inte mindre intressant för att Sir David Attenborough var dess berättare.

Den franska "Diva" från 1981 blev då en kultfilm genom sin raffinerade nyskapande stil och tumultartade originalitet, och man var rädd för hur den skulle verka idag efter nästan 30 år, men den visade sig lika halsbrytande idag som då med sina otroligt verkningsfulla överraskningsmoment och häpnadsväckande scenografi i en blandning av poesi och snille som nästan framstår som unikt. Jean-Jacques Beineix gjorde några filmer till, bland annat en okänd som hette "Månen i rännstenen" med Gerard Depardieu, som dock inte alls nådde upp till samma nivå, och sedan har föga mera hörts om honom.

Lika exotisk i sin fantasifullhet och originalitet var Tim Burtons tidiga "Edward Scissorhands" med Vincent Price i en av sina sista roller som den gamle uppfinnaren och Johnny Depp i en av sina första stora roller som Edward med de ofärdiga med ack så effektiva händerna. Filmen är en romantisk saga som understundom når euforiska höjder av poesi och skönhet mitt i den gräsligaste tänkbara amerikanska förortsidyll, där allt är

tillrättalagt, medan Edward utgör den lysande hälsosamma motsatsen till allt det förutsägbara. Slutet är förtrollande i sin spritt språngande lysande snillrikhet.

En annan filmad saga som ständigt återkommer i nya versioner är "Greven av Monte Christo", första ljudversionen med Robert Donat, sedan med Louis Jourdan, Alan Badel och många andra. Den längsta är den med Gerard Depardieu (6 timmar) med sin son som den unge Edmond Dantès och sin dotter som Valentine. Den tar sig stora friheter med boken men är bildmässigt ett konstverk och har framför allt den bästa musiken. Den bästa versionen hittills förblir dock den med Guy Pearce som Fernand och den gamle Richard Harris som Abbé Faria, som även ger en viktig närvarande roll åt Napoleon.

En annan fest för ögat var den slitstarka verklighetsskildringen "Hjältarna från Telemark" med Kirk Douglas och Richard Harris som mycket ung (1966) i hisnande vackert foto av Robert Krasker. Av en bra historia har här gjorts ett ännu bättre manus, Ulla Jacobsson är också med och Sir Michael Redgrave som hennes onkel, medan de hisnande skidjakterna i Norges fjällvinterlandskap är filmens särmärke. Operationen var andra världskrigets mest framgångsrika sabotage mot tyskarna, tack vare att norrmännen beslutsamt tog saken i egna händer när britterna falerade.

Slutligen hade vi den gastkramande thrillern "Assault on Precinct 13" med Ethan Hawke som polis och Laurence Fishbourne som inburad mördare, som en hord gangsters försöker befria från det utsatta fängelset. Det visar sig naturligtvis att attackgruppen ledd av Gabriel Byrne är poliser som inte kan tillåta att Laurence Fishbourne ställs inför rätta då han då skulle avslöja alla Los Angeles korrupta poliser. Dramat är andlöst spännande hela vägen tills nästan alla är döda utom Ethan Hawke och Laurence Fishbourne... John Carpenter lär ha filmat historien tidigare.

Emellertid tog dock priset som vanligt av renodlad realism, i det här fallet Kathryn Bigelows överväldigande gripande filmatisering av en rysk kärnvapenstyckad ubåts kärnkraftshaveri, när den skickades ut 1962 i bristfälligt skick varvid allting gick på tok. Harrison Ford spelar kaptenen och Liam Neeson hans verkställande officer i ett gastkramande drama om det totala hjältemodet, när de stackars besättningsmännen den ena efter den andra går in för att manuellt reparera kärnreaktorläckaget väl medvetna om att det bara kan betyda döden. Alla sju som gick in dog så snart de kom i land och tjugo till efter det till följd av strålningen – hela ubåten förvandlades till dödsfälla och spökskepp. Kaptenen fick aldrig mera något befäl, som om det var hans fel, och de överlevande förbjöds att någonsin berätta vad som hänt, tills 1990 äntligen innebar yttrandefrihet i Ryssland. Av alla rafflande och nästan outhärdligt gastkramande ubåtsfilmer lär denna vara den mest realistiska och enda sanna. Den hette "K19 – the Widowmaker" ("Änkemakaren").

Kalender, juni-juli 2009

- 31.5 200 år sedan Joseph Haydns bortgång.
- 1.6 Pat Boone 75 år.
Robert Powell 65 år.
- 3 20 år sedan den förskräcklige Ayatollah Khomeinis bortgång, som skapade den moderna diktaturen i Iran med islam som förevändning.
- 4 20 år sedan den kommunistiska regimen i Kina lät tanks köra över demonstranter för demokrati och reformer på Den Himmelska Fridens Torg i Peking.
- 5 20 år sedan Solidarnosc i Polen vann över kommunisterna i demokratiska val.
- 6 65 år sedan de allierades invasion av Normandie.
60 år sedan Orwells "1984" publicerades.
- 7 Jessica Tandy 100 år.
Vatikanstaten fyller 80 år.

- 8 200 år sedan Thomas Paine dog, en av männen bakom "de mänskliga rättigheterna".
- 14 Burl Ives 100 år.
- 20 Errol Flynn 100 år.
- 22 Meryl Streep 60 år.
- 24 150 år sedan slaget vid Solferino, där Henri Dunant fann sin livsuppgift.
- 26 50 år sedan Ingemar Johansson slog ut Floyd Patterson.
- 29 300 år sedan det ödesdigra slaget vid Poltava, som tvärt avslutade Sveriges stormaktstid och innebar slutet för Ukrainas självständighet för nästan 300 år framåt.
- 30 150 år sedan Blondin lindansade över Niagarafallen fotograferandes publiken med kamera.
- 3.7 40 år sedan Brian Jones påträffades full, drogad och drunknad i sin swimming-pool.
- 4 75 år sedan Marie Curies bortgång.
- 5 Jean Cocteau 120 år.
- 10 Jean Calvin 500 år, kanske den värsta reformatorn.
- 19 Edgar Degas 175 år.
- 20 65-årsminnet av Klaus von Stauffenbergs sista försök till attentat mot Hitler.
- 25 100 år sedan Louis Blériot flög över Engelska Kanalen.
- 28 Malcolm Lowry 100 år "Under vulkanen".
- 31 Geraldine Chaplin 65 år, Charlie Chaplins äldsta dotter, känd som Tonia i "Doktor Zjivago".
Weimarrepublikens 90-årsdag.

Den komplicerade resan till Finland

Innan jag avreste för min vanliga sommarvistelse i Finland, skrev jag till en släkting, att det är nu för tiden svårare att resa till Finland än att resa till Italien, och svårare att resa till Italien än till Indien. Till Indien sätter man sig på planet och landar i Delhi smärtfritt efter tio timmars kulinariska njutningar i lugn och ro ombord på flygskeppet. Till Italien tar det 26 timmar med tåg, och man sitter och skakar hela natten. Till Finland är det först en sju timmars bussresa till Stockholm, sedan en stökig nattfärja till Helsingfors, där man måste gå genom hela stan för att komma till busstationen, där man tar bussen till Borgå, där man sedan står utlämnad, då det inte finns någon buss längre de sista fyra milen (vilket det fanns sedan urminnes tider i denna en av Finlands rikaste kommuner (Pernå) tills för tre år sedan), utan man måste ta en dyr taxi, om man inte råkar ha en infernalisk tur på något sätt. 10 timmar till Indien alltså, 26 till Verona, och nästan 36 till Finland.

Naturligtvis kunde jag ha flugit till Finland. Det gjorde min bror och mor från Danmark, och det kostade bara 1500 tur och retur, men från Göteborg kostade det 4200 med Finnair (6000 till Indien), med SAS något mindre. Möjligen kunde man komma ner någon hundralapp om man flög via Köpenhamn. *Ryan Air* har en flygförbindelse till Tammerfors, men inte från Göteborg. *Ryan Air* har på senare tid lagt ner en hel del linjer på Göteborg.

För att hinna med båten i Stockholm måste man stiga upp tidigt för att hinna med bussen, så att de 36 timmarna till Finland är i princip *non stop action*, då man på båten är hänvisad till ett vanligt golv som sovplats, sedan *Mariella* skrotat alla *air seats*, som dock varit standard för alla nattfärjor sedan förra seklets början. Om man vill ha hytt kostar det en förmögenhet – den billigaste under sommarsäsongen kostar 42 _ utan toalett eller dusch. Med toalett och dusch längst ner i kölsvinet kostar det 72 _.

Finlandsvistelsen i år komplicerades dessutom av att vädret inte var det allra angenämaste. Temperaturerna höll sig mellan 10-12 grader, det var nattfrost ända fram till 12.6 och sporadiskt även senare, det regnade i princip varje dag, det snålades hela tiden på solsken, blåsten dånade och rasade för det mesta, och när man väl städat färdigt stränderna kom det en storm som vräkte upp nya skördar av skräp, så att man måste göra om alltihop från början igen. Kort sagt, vistelsen var en drastisk lektion i hur klimatförändringen manifesterar sig med alltmer extremt väder, denna gång med iskalla sommarnattfrosttemperaturer, vågräta regn, dånande stormar och som omväxling plötsligt skenande temperaturer upp till 30 grader. Att klimatet blir mer och mer

farligt och främmande för oss blir mer och mer påtagligt till och med i Finland. Det är bara politiker som inte kan fatta klimatförändringens alltmer påträngande verklighet, då de mest bara intresserar sig för kortsiktiga insylningar i bankers världsbankruttmässiga skumraskaffärer. Men framför allt dominerades och fördystrades Finlandsvistelsen av det olyckliga fuskvalet i Iran, som vi inte sett slutet på ännu.

Då min kusin tyvärr inte kom som planerat till midsommar, då komplikationer trätt emellan, och då väderlekens femdygnsprognos lovade allt utom vädrets förbättring, beslöt jag mig för att återvända till plikter och arbete i Göteborg i förtid. Konsekvensen blev en ännu värre återresa än ditresa.

Det var meningen att jag skulle hinna hem till Göteborg till ett någorlunda reguljärt midsommaraftonsfirande, men när man steg av Finlandsbåten i Stadsgården i Stockholm fanns det för första gången någonsin ingen buss som kunde föra en in till staden. I stället fanns det en flygbuss, som bara tog kreditkort. Båten var full av den fattigare sortens passagerare, typ zigenare, ryssar och somalier, som alla köade för att komma på bussen, som meddelade när de kom fram i kön att de inte kunde köpa bussbiljett utan kreditkort. Följaktligen uppstod det en folkvandring till fots av båtflyktingar längs kajerna släpandes kappsäckar och koffertar, ofta inte ens på hjul, in till Slussen från Stadsgården – en gedigen promenad. Det var övertydligt att majoriteten passagerare inte tagit med sig kreditkort.

Min buss till Göteborg skulle avgå 11.00, men med denna försening till fots blev tiden knapp. Dock hann jag fram, men vid biljettluckan meddelade expediten, att bussen var full. Förr i tiden ställde *Swebus* alltid upp med en extra buss om den första blev full. Inte nu längre. Nästa buss gick efter 3,5 timmar. Möjligen hade jag hunnit i tid för att få biljett om *Viking Line* hade haft sin vanliga buss från terminalen.

Följaktligen fick man tre döttimmar i Stockholm. Det var den officiella midsommaraftonen, och staden var märkvärdigt full av strandade resenärer dragandes kappsäckar och koffertar, ofta inte ens på hjul, efter sig, främst ryssar och japaner. Alla kunde inte komma från den bedrövlige *Viking Line*, men alla hade övertydligt råkat ut för förseningar, överfulla och inställda bussar.

När man slutligen kom fram till Göteborg var klockan halv 9, och allt var stängt. De senaste butikerna hade stängt klockan 8. "*Hemköp*" skyltade hjärtligen med "*Öppet alla dagar 8-22*" men var lika förbannat hopplöst stängt. Ett ställe, där jag tidigare ibland firat midsommar tillsammans med kompanjoner, och som jag sett fram emot att få träffa dem igen vid, hade precis stängt efter att ha varit öppet hela dagen.

Vår busschaufför från Örebro hälsade sina passagerare när han steg ombord med "Hoppas ni haft en glad midsommar hittills."

Det blev min sämsta midsommarafton sedan 1964, när vi skickades med lastbåt från Göteborg till Helsingfors, och båten hamnade i bakvatten i Malmö, då det blev midsommar, och där låg den stilla i tre dagar utan att röra sig för helgens skull, medan vi inte kunde göra någonting. Den midsommarn mindes man när man efter en överkomplicerad resa från Finland kom fram alltför försenad tillbaka till Göteborg bara för att finna att allting precis just hade stängt...

Glad midsommar...

Resan trots allt, del 2: Påsken

Achille och Ida skall fylla 89 respektive 86 i sommar, och lyckligtvis hade året passerat utan problem för deras del. Achille var mera uppe i sina filosofiska projekt än någonsin, och det var ett nöje att höra på honom, då han hade alltför mycket inom sig och var alltför ivrig för att kunna sluta tala. Han berättade uttömmande om sin totala besvikelse på samhällets utveckling till det sämre, där han menade att dess fyra grundpelare, kärnfamiljen, skolan, politiken och kyrkan, alla hade gått åt fanders. Kärnfamiljen bara fanns inte mer, fastän den var varje samhälles viktigaste hörnsten, skolan kunde ingen längre ta på allvar, medan bästa sättet att lära sig något var att lämna den, då alla dess diplom och certifikat, examina och akademiska grader bara var värdelösa papper som inte sade något om det enda som verkligen borde vara en merit, nämligen kunskap; politikerna dög bara till att ge högre löner åt sig själva på samhällets bekostnad, och i kyrkan hade moralupplösningen gått så långt att vissa biskopar ansåg att prästerna måste gå på kurs för

att lära sig predika. Han såg ingen ljuspunkt alls i hela den västerländska samhällsordningens kräftgång, som nu dessutom accelererades genom den världsekonomiska krisen.

Hans enda nöje var att vandra i bergen. Han berättade mycket intressant, att han på 1500 meters höjd i Sydtyrolen hade stött på lämningarna av en gammal keltisk by från 400-talet före Kristus med magiska symboler såsom svastikakors, som enligt honom stod för de fyra elementens samspel och samhörighet, och stenformationer typ *Stonehenge* fast små, som vittnade om de gamla kelternas förkärlek för processioner. Den keltiska svastikan var den samma som den urindiska, som också mest påträffas uppe i bergen inom den tibetanska kulturen, vilket kan indikera något ursamband mellan de gamla kelterna och den indiska kulturen.

Hans stora akademiska vetenskapligt-filosofiska projekt handlade om kommunikationen, hur man skall få den att fungera i alla lägen, hur alla måste lära sig att göra sig begripliga, om klarhetens nödvändighet och hur den ständigt behöver renodlas, och hur egentligen all civilisation bara beror av hur kommunikationen fungerar och dess kvalitet.

Efter alla sina katastrofer förra året med bruten ryggkota och ett mardrömsår på sjukhus hade Ida nu haft ett lugnt år och fungerade normalt, och var sötare och godare än någonsin. I stället hade Cristina haft en svår trafikolycka.

En lastbil i en backe hade kört på henne bakifrån. Hon hade sett honom komma vinglande i sicksack, troligen berusad, i full fart ner för backen, varför hon kört åt sidan för att släppa förbi honom. Ändå hade han kört på henne, och endast säkerhetsbältet hade räddat hennes liv. Lårbenet hade brutits, och hon hade fått gå med gips hela vägen upp till armhålan i tre månader. Försäkringen hade gett henne ersättning och en ny bil, men hon hade helst avstått från att alls köra bil mera. Hennes självförtroende som förare var rubbat, och hon skulle aldrig mera känna sig säker i en bil. Lastbilsdrullen hade kört så obehärskat att det var ingenting man kunde göra för att skydda sig – hon hade varit helt försvarslös i en dödsfälla – och ändå till all lycka åtminstone lyckats klara livet, medan hennes bil blev fullkomligt skrot.

Den stora familjesammankomsten på påskdagen firades denna gång på Mattarana, där Giordano firat bröllop för några år sedan. Efter Burmaresan hade han rest till Marocko, mest Marrakesh, och Cuba, som tydligen är ett land i total förändring efter påvens triumfartade besök där för några år sedan. Landet hade öppnat sig och blivit katolskt igen och var nu helt inriktat på reformer, medan Fidel Castro öppet uttalat sitt stöd för president Obama.

Alla var nöjda med honom. Vi var sjutton vid bordet i fyra generationer, vädret var idealiskt, och efteråt fortsattes det som vanligt uppe vid Castagnè, där vi alla satt ute hela tiden med de snötäckta Alpernas utlöpare gnistrande i härlighet längs hela horisonten i norr. Vi höll på till klockan halv åtta på kvällen, när det började skymma, efter en lång och hård arbetsdag – inget arbete är hårdare än att festa. Jag var så trött efter den långa festdagen ute i det fria, att så snart jag satte mig i en stol i mitt rum somnade jag bums.

Achille skulle dagen därpå flyga till Lourdes under en vecka. Själv skulle jag ta tåget ner till Ancona klockan 7 för att ta färjan över till Grekland. Paolo var hygglig nog att erbjuda sig att köra mig till stationen halv 7. Alla trafikljus visade grönt hela vägen, så transporten blev smärtfri och utan komplikationer. På tåget till Bologna sov jag hela vägen, men överraskande nog kom tåget fram i tid, varför jag hann med nästa tåg som gick inom fem minuter.

Strul på vägen: i Verona skulle tåget avgå från perrong 4, men högtalarna meddelade om och om igen att det i stället skulle avgå från perrong 12. Följaktligen gick jag genom trapporna och tunnarna till perrong 12 och väntade där på ett tåg som aldrig kom, och tiden gick. Fyra minuter före avgång meddelade högtalarna att tåget skulle avgå från perrong 4, som om ingenting hänt. Jag hann precis.

När jag kom fram till färjeterminalen i Ancona visade det sig att biljettkontoret hade flyttat till okänd ort. "Du måste ta bussen dit," sade man mig. Med nöd kunde jag fråga mig fram, men det var en fruktansvärt krånglig väg till det nya biljettkontoret – det gamla hade varit precis bredvid fartyget och hade inte kunnat vara mera praktiskt beläget, medan det nya inte hade kunnat placeras mera opraktiskt. Det var en labyrintväg dit under viadukter och över broar och runt ett helt betongkomplex för att man skulle komma fram till ingången på baksidan. Det var en Kafkaprocess att ta sig dit.

På vägen hade jag försökt lyda en tjänstemans råd att vänta på bussen, men den kom aldrig, och det var bara en timme till avgång. Däremot beslöt jag mig för att ta bussen tillbaka från biljettkontoret till båten. Efter att ha kört mig runt hela hamnen men inte till båten kom den

tillbaka till biljettkontoret. Konduktören bad mig lugna mig. Vid andra varvet runt hamnen kom den fram till båten.

Sålunda kom man ombord, och båten satte av för full fart nästan med rivstart. Det var annandag påsk eftermiddag, och därmed var påsken över.

(I nästa nummer: *Det athenska miraklet.*)

Den lugna stormresan, del 7: Triumfens ögonblick

Bussen skulle ha gått direkt till Gwaldam, men i sista stund ändrade sig konduktören, så jag fick bara följa med den halva vägen till Karnaprayag, där jag måste byta till stökigare fordon för knöligare vägar. Det är nyckfullt med trafiken i övre Himalaya. En gång tog jag en buss från Rishikesh till Joshimath som ändrade sig och for till Gwaldam. Även då fick jag hoppa av i Karnaprayag, ett stökigt ställe.

På den nya bussen från Karnaprayag fick jag naturligtvis den enda lediga sitsen längst bak inför en av Himalayas knöligaste och hoppigaste vägar. Resan till Gwaldam från Karnaprayag på 65 kilometer tog mer än tre och en halv timmar under ständigt hoppande och hårda slängningar och mörbultningar av bussens svårigheter med vägen.

I Gwaldam hade jag tänkt omedelbart fortsätta 40 km mot Kausani i ännu obekvämare jeepar, men vädret var för underbart. Två år i rad hade jag stannat till i Gwaldam i hopp om att få uppleva berget Trisul på närmare håll, och varje gång hade det heliga berget varit insvept i moln, den andra gången värre än den första. Nu plötsligt reste hon sig klar och ren över horisonten och molnen. Jag hade inget val. Jag måste stanna.

Jag fick inte anledning att ångra det. Gwaldam bjöd enbart på behagligheter, jag bemöttes med översvallande vänlighet överallt, hela byn verkade vara på extremt gott humör, och på min gamla restaurang (den enda med någon meny) var personalen nästan clownaktig i uppspelthet.

Två gamla gubbar på ett tesjapp hjade utomordentligt nöje åt att få konversera med mig och skrattade ordentligt åt nästan varje replikskifte. Sällan har man mött så lättroade människor, och jag har alltid njutit av att få folk att skratta.

Som vanligt fick jag en billig säng i *the Tourist Rest House* mitt i byn för 80 rupier. Det hette att en annan skulle dela sovsalen med mig, men han kom aldrig. Det visade sig senare att han fick den andra sovsalen i undre våningen helt för sig själv.

Den bästa nyheten och mest positiva överraskningen var emellertid att jag äntligen efter tio dagar var i kapp med min budget. Den hade sprängts från början genom Simlakatastrofen och dess svindlande utgifter till följd av Diwaliterrorn, och nu först var reseekonomin i takt med budgeten igen, genom att jag ända sedan Simla strängt avstått från varje tänkbar bekvämlighet.

Det var bara att njuta av det otroligt idylliska Gwaldam, frossa i bergspromenader och i det äntliga fotograferandet av Trisul och sova gott och ut och ta det lugnt och njuta av det positiva sällskapet överallt innan det var dags att fara vidare till Kausani.

Resan dit blev utomordentligt långsam och stökig som vanligt. Klockan tio bar det av, och först halv ett kom man fram efter 40 kilometer. Där väntade sanningens ögonblick. Vad skulle hända i Kausani denna gången? Skulle något ha drastiskt förändrats igen? Skulle jag ha råd att stanna där?

När jag steg av ansattes jag genast av två ytterst ivriga hotellagenter som ville dra mig till sina hotell, båda excellenta, båda alldeles intill, båda rena med alla moderna bekvämligheter, och så vidare. De verkade nästan ivriga att dra mig med med våld, men jag måste ju ta hänsyn till mina traditioner. Min gamle nepalesiske vän, som för 14 år sedan värvat mig för Uttarakhand, fanns inte att upptäcka, men jag måste ju ändå gå dit för att se vad som gällde detta år.

Jag fann min vän värden hemma vid receptionen, och det blev ett hjärtligt återseende. Jag var ju kanske hans äldsta västerländska stamkund. Jag sade som det var, att jag inte hade råd med mer än 200.

Han kom då med ett märkligt förslag. Han hade i år fått färdigt ett andra hotell, Shivam, någon kilometer från Uttarakhand men med bättre utsikt och läge och utan stökiga hinduturister, som Uttarakhand just nu var fullt av. Där fick jag bo i ensamt majestät om jag ville för mitt eget pris, och till råga på allt hade han flyttat dit upp sin gamla kock, som gjorde den bästa maten i Uttaranchal. Jag gick med på att bese stället.

Det låg mycket riktigt på avstånd från Kausanis hjärtpunkt men höll allt vad han hade lovat. Utsikten var ännu bättre, det var sol hela dagen medan Uttarakhands sol gick bort vid elvatiden redan, och min gamla kock var där och kände igen mig. Det kunde inte bli bättre. Han trollade omedelbart fram min bästa lunch i Indien hittills: vegetarisk pulao, eller ett slags potatisrisotto.

Jag kunde inte hålla tillbaka min nyfikenhet men frågade min värd hur det hade gått i det amerikanska presidentvalet. Han var osäker. Han kom inte ihåg namnet. "Hur många var kandidaterna?" frågade han. "Bara två." "Vad hette de?" Jag gav honom namnen. "Obama vann," sade han.

För mig personligen upplevde jag det som ett den totala triumfens ögonblick. Äntligen kunde det bli bättre ordning på Amerika och världen, vilket var minst sagt behövt. Bush förtjänade riksåtal flera gånger om för sin vanvettiga politik från början till slut, men sannolikt skulle han gå till historien med ett så dåligt rykte som kanske Amerikas sämsta president genom tiderna, och det kanske skulle vara straff tillräckligt. Hur jag än försökt finna något försonande drag hos honom hade jag aldrig lyckats. Han var helt enkelt för bedrövlig.

Och denna nyhet nådde mig i Kausani den 6 november 2008 medan jag samtidigt fick ta ett helt nytt hotell i besittning med Kausanis mest grandiosa utsikt mot Garwhal och Nepal, ett panorama överblickande 300 kilometer av nordvästra Indiens samtliga vackraste berg, och med en gammal vän som kock i källaren som lagade Kumaons bästa mat. Man frågade sig allvarligt: Kunde det bli bättre?

(I nästa nummer: *Familjesammankomst i Almora.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 9: Zanskar, tredje dagen: Stongdayfiaskot.

(Det var planerat att lämna Zanskar i jeep tillsammans med en del andra...)

Som vanligt inför ett uppbrott var det omöjligt att sova. Man var färdig redan före gryningen, klockan 6 var man resklar, och halv 7 lommade man iväg till Ibex. Ingen var där, ingen jeep, ingenting. Tio i 7 uppenbarade sig Wolf, holländaren från Namibia, som var den mest angelägen att komma iväg. Han berättade att de skulle ta en truck i stället för jeepen. Trucken skulle ta dem hela vägen till Srinagar. De skulle sitta på flaket. De skulle starta först klockan 12.

Han kände till tre *kashmiris* som också sökte en jeep och bad oss (mig och fransyskan, de två som svikits,) söka upp dem på hotell Chang Tang, ett hotell där restaurangen alltid var stängd. Vi fann kashmirerna. De var inte tre utan två. På fyr man hand skulle jeepen kosta 2000 per skalle. Det var för mycket. Möjligen kunde vi få ner det till 1500, men det sved ändå i plånboken, då budgeten därmed var hotad till livet.

Vi gick tillbaka till Ibex. För att plåstra om oss bjöd Wolf oss på kaffe. Hans flickvän var också från Namibia, de var de första namibier jag någonsin träffat, men de bodde i Holland sedan 20 år och var vita. De räknade med att det bodde allt som allt fyra vita namibier i Holland.

De andra två som skulle resa till Srinagar på lastbilsflaket var ett ungt tjeckiskt par. De hade trekkat den långa vägen från Darcha över 5000-metersspassen. Många tjecker gjorde detta. En anledning var ett tjeckiskt projekt i Kargyal på 4000 meter, där de byggde en ordentlig skola. Ett liknande projekt drevs av ungrare i Zangla, där de restaurerade kungens palats, den där kungliga familjen som levde på jordbruk och inte fick det att gå ihop. Tjeckerna berättade att det redan börjat snöa i Kargyal.

Lyckligtvis skulle det gå en buss dagen därpå. Jag köpte genast en biljett och fick plats inte längst bak denna gång men näst längst bak. Denna buss hade dock sitsar med nackstöd, vilken den förra saknat, och jag fick fönsterplats på rätt sida.

Därefter var det dags för dagens äventyr. Jag ville satsa på Stongday, eller vanligen kallat bara Tongde. Österrikarna ville dit också men först upp till Bardan och Mune. De kanske skulle finna mig kvar i Stongday när de kom dit. I så fall skulle jag få följa med dem i jeepen hem.

Det var bara 12 km till Stongday, men vägen var rak och oändligt monotont. När jag efter halva vägen fann ett genvägsspår satsade jag på detta. Byn skymtade redan i fjärran, men det var en bra bit dit upp, solen var brännande, och vinden var besvärlig. Det var en mycket vacker by hur pittoresk som helst, men jag kunde inte upptäcka klostret. Ovanför byn låg en annan byggnad. Det var bara att fortsätta uppklättringen, men ej heller denna byggnad var något kloster utan bara en vanlig farm. Jag tittade på andra sidan krönet. Där låg djupt där nere Stongday i all

sin glans med sitt praktfulla kloster på höjden. Jag hade gått fel och låtit mig luras av en falsk genväg.

Att gå ner igen och upp på andra sidan var man alltför nedslagen av nederlaget för att orka göra. Sannolikt hade ingen utlänning före mig besökt byn jag kommit till, som inte fanns i guideböckerna och som ingenting hade att erbjuda utom sin hänförande utsikt mot Stongday och dalen norrut mot Zangla, där kungafamiljen bodde i sitt palats i en by om kanske 100 invånare. Denna fotograferade jag, och sannolikt hade ingen fotograferat den förut.

Jag traskade tillbaka igen i stormvindar som blev besvärligare för varje ögonblick. När jag senare vilade ut hemma väcktes jag av tillfälligt orkanliknande oväsen av bara blåst. Jag kände mig alldeles tillräckligt blåst hela dagen.

När jag senare på eftermiddagen gick på en kortare promenad till klostret Pipiting uppe på en kulle bara 4 km från Padum mötte jag österrikarna i deras jeep på väg hem från Stongday. De hade sökt mig. Jag kunde inte med att avslöja att jag aldrig kommit dit, hur mycket högre ovanför jag kommit i stället. De berättade dock att de skulle försöka komma med samma buss tillbaka till Leh som jag i morgon.

Tillbaka från Pipiting, ett helt intetsägande kloster där inte ens utsikten var värd att fotografera, mötte jag Johannes. Han skulle stanna ytterligare några dagar, medan paret misslyckats med att få biljett till bussen: det hade bara funnits en plats kvar. Ingen jeep var heller i sikte, så de var verkligen i en svår sits, då de hade ett plan att passa i Delhi inom en vecka som inte skulle vänta på dem.

Hade jag stannat över natten i Mune hade jag antagligen varken fått jeep eller buss. De hade missat bussen för att de stannat i Mune för länge och inte löst biljett innan de stuckit vidare till Stongday. Zanskar är fullt av lektioner.

Jag hade inte nått mitt mål, som hade varit att komma till Phuktal, men jag hade lärt mig vägen dit. Från Mune till Phuktal är det inte mer än två dagsmarscher, den första till Surla, den andra till Phuktal, och så samma väg tillbaka: det behöver inte ta mer än fyra dagar, fast guideböckerna säger sex. Dagens marscher idag hade jag klarat på fyra timmar, inalles 24 kilometer, så jag tycks hålla en jämn gånghastighet på 6 km i timmen. Jag hade hunnit med Phuktal på denna resa om jag vetat mera så att jag kunnat förbereda mig bättre, men det finns alltid en nästa gång. Tjeckerna menade dock att Phuktal inte alls var märkvärdigare än Karsha, som var mycket vackrare. Där har ni hela situationen.

En kuriositet: buddhister och hinduer är beryktade för sin oomkullrunkelige optimism som aldrig medger att något kan ha ett slut eller vara begränsat. Utanför Padum finns redan en vägskylt som visar den nya vägen mot Leh över Zangla och Nimmu, en väg som alltså ännu inte konstruerats, och har man börjat konstruera den har man ännu inte kommit långt. Tio år till, sade någon. Men vägskylten finns där, för vilken nyanländ förare som helst att pröva lyckan på: bara 167 kilometer till Leh i stället för de 480 som den gamla och hittills enda vägen bjuder på.

(I nästa nummer: *Lamayurubussen.*)

Resan till Zanskar, del 19

”Så du kollapsade efter Lamayuru. Vad hände?” frågade Johannes.

Jag förklarade hela krisen, dess symptom och troliga anledningar, den snörvlande jeepchauffören från Padum som spred förkylningssmitta över hela jeepen med att kräva öppna fönster, jag påminde honom om krisen i öknen när vi överraskats av skyfall och åska medan jag varit utan vare sig paraply eller något att skyla mig med, Johannes var mera hårdhudad medan jag med åren blivit allt mera väderkänslig i synnerhet för plötsliga lågtryck, den troliga allmänna överansträngningen, och så vidare. Han avslutade kapitlet med ett lakoniskt: ”Du börjar bli gammal.” Äldre visserligen och känsligare, men knappast ännu gammal.

Jag berättade om hur jag i vanlig ordning plockat plastflaskor och annat skräp på vägen upp till Triund och fyllt varje skräpbehållare på vägen och inför varje cafevärd (tre stycken) ondgjort mig över att folk fortfarande skräpade ner inte bara över hela Indien men till och med i bergen. ”Borde vi inte kontakta Sonia Gandhi om saken och påtala angelägenheten i att indierna borde lära sig att inte skräpa ner? En tretusenårig intakt kultur borde föregå med gott exempel men ägnar sig åt motsatsen när det gäller miljövård.”

Han fann det en utmärkt idé och skulle gärna kontakta Sonia Gandhi själv. "Det bästa vore om du kunde skriva till henne på italienska."

Nej, så bra på italienska var jag inte att jag kunde skriva till statsöverhuvudet för världens största demokrati på hennes modersmål. Engelska fick duga.

Därmed kom vi in på det politiska, och vi diskuterade det ständiga trängselproblemet i Indien. Som vanligt var Johannes slutsatser skoningslösa.

"Bara under vår levnad har världens befolkning fördubblats från tre till sex miljarder. Hela den globala miljökrisen härrör ur detta problem, då alla dessa miljarder måste försörjas med vilka medel som helst. Därför utfiskas haven. Matjordarna överexploateras och rinner ut i haven, konsumtionen av fossila bränslen har accelererat mer än befolkningsexplosionen, och så riskerar hela världen att skena åt helvete. Därför är deras ansvar oerhört som motsätter sig barnbegränsning, familjeplanering och abort, alltså katolska kyrkan och islam, världens två största religiösa institutioner och ledare, och måste de närmast betraktas som förkastliga om inte rentav otillräkneliga och därför farliga genom sin makt."

Han frågade om jag skulle komma tillbaka i november. Jag medgav att jag redan börjat planera för ett äntligt återseende av Nepal men att jag efter denna resas hälsokris börjat tveka. "Du måste komma," sade han. "Du måste ge Nepal en chans. Detta är världens centrum idag. Universalismen började i denna delen av världen med Buddha och Lao-Tse. Lao-Tse var den store oöverträffade teoretikern, medan Buddha satte den i system. Från Kina har den nästan utrotats och förföljs där fortfarande, förtrycket i Tibet har förskjutit allt fritt tänkande därifrån västerut och över Himalaya och finns nu i norra Indien och Nepal, där det är desto mera koncentrerat genom den extrema politiska situationen av kinesernas massiva förstörelse av grundkulturen och hela folkets uppräckning med rötterna, av vilka alla de levande tvingats i livslång exil. Denna del av världen kan därmed betecknas som forum för mänsklighetens mest tillspetsade tankeskärpa och alerthet när det gäller kulturell identitet och dess överlevnad. Det har många faser. En av dem känner du väl till: Ladakh, som är nummer ett i världen när det gäller ekologisk ekonomi.

Så kan någon ansvarig människa vilja sätta barn i en värld som svävar i en allt allvarligare global kris när det gäller överlevnad? Ansvar är oerhört, och jag ser det som ett viktigare ansvar att försöka avhjälpa eller åtminstone leda krisen rätt. Därför har jag fastnat här, ty här finns universalismens hjärtpunkt, världens högsta andliga koncentration, och jag tror på tankekraften som en högre och effektivare makt än någon politisk makt i världen."

Han anslöt sig alltså till dem som förespråkade barnlöshet till förmån för ett prioriterande av ansvarstagandet för världens öde i dess nuvarande kris. Detta var ingenting nytt. Redan efter andra världskriget ansåg många helt klartänkta människor att det vore ansvarslöst att sätta barn till en så förstörd värld med så bleka framtidsutsikter. Ändå, som Johannes påpekade, har sedan dess världens folkmängd fördubblats och dess kris därmed förvärrats till det dubbla.

(Avslutning i nästa nummer.)

Hertig Larson och Sven Hedin

Fastän de var varandras motsatser kom de förträffligt väl överens och passade de utmärkt väl ihop, Sven Hedin, expeditionsledaren och pionjären, fåfång, egenkär och äregirig till tusen och fullständigt vilseförd av sin självupptagenhets blindhet till katastrofala politiska misstag, och Frans August Larson från fattiga förhållanden, arkitekten som sadlade om och blev missionär för att sedan bli hästhandlare i Mongoliet och där visa sig synnerligen kompetent för att inte säga outhärlig som Mongoliets främsta diplomat, en klarsynt och enkel man som med självklarhet omedelbart genomskådade allt politiskt bedrägeri och som med sin genomhederliga och intagande personlighet vann allas hjärtan. Larson var fem år yngre men kom till Kina tidigare och gjorde kanske sin främsta insats när han hjälpte 22 missionärer att fly för livet undan Boxarupprorets massakrer på alla utlänningar år 1900 från Kalgan genom Gobiöknen till Mongoliet. Under sina dryga 40 år i dessa trakter var han sällan hemma i Sverige, och det var i Mongoliet han främst hade sitt hjärta. I motsats till Sven Hedins avskräckande exempel av övermod och arrogans, som ledde till hans katastrofala lakejförhållande till Hitler, framstår Hertig Larsons exempel av försynt allmänmänsklighet, hjälpsamhet och uppriktigt ödmjukhet

bottnande i djupa religiösa insikter som något av ett ideal mot Hedins mänskliga fiasko. Man kan lite humoristiskt framhålla, att Larson faktiskt nådde högre rang genom sin utnämning till sannskyldig hertig, medan Sven Hedin bara adlades.

Axel Odelberg har skrivit en sällsynt uttömmande bok om ämnet, där han sorgfälligt samlat alla tillgängliga fakta om denne blygsamme och i sin mänskliga storhet nästan undflyende person, som dock även hann gifta sig lyckligt och få sex barn. Författaren har lyckats med konststycket att fånga Larsons personlighet, vilket gör boken extra läsvärd. Den är enkelt skriven, som om avsikten just hade varit att förmedla enkelheten i Larsons väsen. Rekonstruktionen av detta liv sträcker sig även till alla de livsverk Larson försökte utföra, som alla misslyckades, till exempel försöket att rädda Mongoliet, och företaget med Den Gyllene Paviljongen, som dock fortfarande skulle kunna genomföras: projektet att symboliskt återupprätta allt vad kommunister och japaner förstörde av kulturarvet i Mongoliet med att samla ett Pantheon av kult- och konstföremål i ett rekonstruerat mongoliskt-buddhistiskt tempel, som ursprungligen planerades för världsutställningen i Chicago 1933 och gjorde sensation där men som sedan packades ner undan kriget. Det skulle kunna återuppföras i anslutning till Etnografiska Muséet i Stockholm, och då mycket hänt i Mongoliet sedan 1990 förblir frågan på tapeten.

Sven Hedin och Hertig Larson genomförde till och med en expedition tillsammans 1927, som blev den tidens största bortom Gobi och de östturkestanska vidderna, som dock höll på att sluta riktigt illa. Den var för stor, den var främst ett uttryck för Hedins svaghet för överdriven fåfänga, och den slutade ungefär som en strandad val. De förblev dock alltid goda vänner, om dock Larson med fog beklagade Hedins politiska förfall som "usel diplomat".

Insändare

"Jag skäms för Sverige! Jag skäms för hur mitt så sent som för mellan ett halvt och helt sekel sedan, låt oss säga från Dag Hammarskjölds till Olof Palmes dagar, förvandlats totalt! – från ett runt hela vårt klot beundrat föredöme i behandlingen av ID-lösa stackars främlingar till ett rent helvete för människor av båda könen och i alla åldrar, som inget hellre önskar än att få hjälpa oss bygga upp ett nytt jämlikt Sverige! – från fjäll och skog till kust och sjö, från storstad till småstad... NU får vi ett Sverige som utvisar folk till hemländer i brinnande krig och till och med utvisar SJUKA BARN!

– Lars J.M. Larson

Apologi för humanismen

Varför har humanismen satts på undantag i vår tid? Att den gjorde det under 1900-talet var oundvikligt genom dess katastrofala politiska utveckling, men den har aldrig återfått den ställning och respekt som den åtnjöt universellt fram till 1914, under den "gamla goda tid" då "andlig odling" allmänt var accepterat som livets enda bestående meningsfullhet. Man försökte hjältemodigt återupprätta dessa värderingar efter det andra världskriget, men de drunknade igen genom 60-talets makabra urspårningar genom besvikelsen på Amerika som gjorde bort sig i Vietnamkriget och Maos kulturrevolution, som dominerande intellektuella kretsar i västerlandet entusiastiskt omfattade bara för att det var något annat än Amerikas Vietnamklanterier efter Kennedymordet. Att Kina satte hårt åt sitt med våld ockuperade Tibet och utrotade 450,000 munkar och nunnor bara för att de var humanister som älskade att läsa och studera var det ingen som tog upp.

Som barn omfattade jag humanismen med hela mitt hjärta, och min första roman, som jag fick idén till 1962 och med tiden fick namnet "Gudaskymning", kulminerar i en omfattande "humanismens klagan" som i princip är den enda möjliga reaktionen inför världens tilltagande urspårning som en enskild människa kan prestera – en privat protest. I romanen är det en individ som blir offer för en självdestruktiv politisk

verklighet som ansvarslöst drar med sig oskyldiga i sitt fall, vilket är det eviga humanistiska dilemmat – humanisten ser vad som är fel, att världen ägnar sig åt självdestruktivitet i stället för åt väsentligheter, men kan i egenskap av den humanist han är inte göra något åt det, då han är för god för att kunna bekämpa det onda med dess egna onda medel som är det enda som biter. Utan att då veta om det själv anslöt jag mig därmed direkt till humanistiska föredömen som Romain Rolland och Stefan Zweig, första världskrigets ledande pacifister, den ena för det mesta i exil, den andra driven i exil till självmord februari 1942 omedelbart efter Wannseekonferensen i humanistisk protest mot det andra världskriget.

Som yngling ertappades jag med att läsa Dostojevkijs "Brott och straff" och andra böcker sent på natten, som om detta var en grov försyndelse, medan man kan tycka att det kan finnas värre brott än att läsa odödliga böcker, men inställningen var tyvärr gemen för vårt samhälle: att läsa var onyttigt då det inte gav pengar och var därför närmast att brännmärkas som nästintill skadlig och ohälsosam parasitism. Kan något vara nyttigare än att inhämta kunskap och lära sig av andras erfarenheter, som de bästa böckerna består av? Som yngling råkade man i skolan ut för det dilemmat, att en skolminister behagade skrota ämnena historia och religion och omvandla dem till socialistisk indoktrinering i enlighet med den tidens socialdemokratiska strävan mot svensk enpartipolitik. Följaktligen såg man sig som humanist bedragen av skolsystemet och hade inget annat val än att ta avstånd från det. Många lämnade skolan mot slutet av 60-talet av samma anledning – de accepterade inte att bli indoktrinerade med ensidigt politiskt nonsens. Följaktligen hamnade man utanför samhället, men man började ändå skriva böcker, men som utomstående paria utan partitillhörighet hade man ingen chans. Följaktligen har man förblivit refuserad, främst av Bonniers, Norstedts och Brombergs, i 40 år. Som författare och kompositör sedan 40 år har jag aldrig tillerkänts någon utkomst för detta. Göteborgs Stadsteater refuserar mig numera samma dag de får manuset utan att ha läst det, vilket bevisas av att de inte ens uppfattat titeln.

Likväl måste man försörja sig, och i min humanistiska utbildning ingick även musik. Mitt livs enda två fasta tjänster var som kyrkorganist först i katolska kyrkan och sedan i synagogan. I katolska kyrkan fick jag sparken för att jag drog en lans för kyrkomusik på latin, vilket inte var politiskt opportunt, då Göteborgs katolska kyrka hade begravt latinet levande i 14 år (efter Andra Vatikankonciliet). Kulturargument för latinets bevarande främst i kyrkomusiken bet inte på en socialdemokratisk kyrkoherde. I synagogan uppstod en liknande situation, då en rabbin anställdes som var ortodox och som upplevde det som en förnedring att nödgas samarbeta med en icke-judisk organist. Följaktligen gjorde han vad han kunde för att få Göteborgs liberala judiska församling, som alltid haft orgelmusik, att skrota orgeln och såg till att jag förblev grovt underbetald, tills jag slutade frivilligt inför hans predikan i synagogan den 2 maj 1986 till försvar för president Reagans bombning av Libyen.

Som humanist hemsöktes man även av myndigheterna. 1981 fick dessa för sig, att man inte kunde leva på så ringa medel ens som humanist som jag uppgav i mina deklamationer, varför jag måste ha tjänat mera, minst 2,5 gånger mera, och följligen skönstaxerades. Man var inte ensam som råkade ut för detta. I samma båt som jag satt ett antal medellösa ensamstående mödrar med barn vars enda brott var att taxeringsmyndigheterna inte kunde tro på deras verklighet. Situationen var en konsekvens av Sveriges välfärdsår, som lyckats etablera den uppfattningen, att varje medborgare helt enkelt måste vara välbärgad – något annat var inte möjligt. Om någon då hävdade att han/hon inte var det var det en omöjlig situation som inte kunde accepteras, och alltså måste sådana absurditeter vara lögnar och straffas för sin lögnaktighet. Det kostade mig tio års manglingar av oresonliga byråkratiska myndigheter med magsår som följd tills man slutligen definitivt avträdde från samhället genom en förtidspension. Först efter Palmeepoken började samhället vakna upp inför "nyfattigdomen" som uppstått efter oljekrisen och varvskrisen på 70-talet.

Men en extrem låginkomsttagare som drabbas av skönstaxering och som inte kan betala måste bli ruinerad och få sitt liv ödelagt ekonomiskt. Under Palmeepokens sista år accelererade socialbidragsstatistiken i Sverige med ungefär 100% om året. Nåja, ju mindre sagt om inrikespolitik, desto bättre.

Men varför ständigt ansätta humanismen? Omsider kom jag in på universitetet och läste där engelsk litteratur och Shakespeare av hjärtans lust, varpå universitetet utsattes för Palmes högskolereformer, universitetet skulle även det politiseras liksom skolsystemet, och plötsligt ett år var alla poäng jag läst in i litteratur och Shakespeare värdelösa – sådant var inte längre relevant i universitetets undervisning i engelska med betoning på modernt och tekniskt språk. Följaktligen var man även bedragen av universitetet.

Då skolan skrotade eller "riktade" undervisningen i historia och religion, som för mig var de klart intressantaste ämnena i min humanistiska strävan – var kan man lära sig mer om människan än i just dessa ämnen fyllda av årtusendens erfarenheter? – var jag hänvisad till självstudier, och tyvärr var jag inte ensam. Många studenter efter mig har funnit ett ständigt mer missbrukat och urvattnat undervisningssystem värdelöst i jakten på seriös och användbar humanistisk kunskap – det är väl bara för språk som undervisningsinstitutionerna fortfarande är humanistiskt outhärliga. I vår tid är lärarkåren den hårdast utsatta yrkeskategorin av alla, yrket har fått ständigt lägre status, lärare är i regel grovt underbetalda, man förväntar sig av dem att de ska vara idealister och därför lägga ner mer energi än vad de har betalt för, och utbrändheten och avhoppstatistiken ökar lavinartat, samtidigt som fler och fler elever bränner ner fler och fler skolor.

Varför skall då humanismen förpassas till en lägre och föraktligare form av mänskligt liv? Är det bättre med heroiska kapitalister som i 400 års tid gått bröstgänges till väga för att hänsynslöst utvinna egoistiska rikedomar i exploatering av världens resurser till fördärv för denna? Är det bättre med vetenskapsmän vars landvinningar åstadkommit global miljöförstöring och en befolkningsexplosion som hotar allt liv på planeten? Är mänsklighetens största affärsverksamhet militarismen bättre?

Dr. Glen Barry som ekologisk expert förespråkar en global revolution med alla medel för att rädda "*Gaia*", det vill säga allt liv på planeten, och varnar för "ekomord", ("*ecocide*", ett nytt ord,) som står för mänsklighetens omedvetna ansvarslösa vållande av det ena ekosystemets död efter det andra i en obönhörligt lavinartad acceleration. Fler och fler experter ansluter sig till uppfattningen om en sådan nödvändighet. Men det behövs också en ny kulturrevolution, inte *mot* kulturen som var Maos, (han lyckades faktiskt i princip i sitt uppsåt att utrota all kultur och historia från Kina. Stalin avstaliniserades efter sin död, men Mao, som var dubbelt värre, har aldrig avmaoiserats,) utan *för* kulturen, *för* mänsklighetens universella kulturarv i form av odödlig litteratur, musik, konst och traditioner, *för* bevarande av skrifter och institutioner och inte för deras skrotning som kostnadskrävande och onyttiga, *för* skönheten mot all den fulhet som den moderna människan åstadkommit genom egoism och rovgirighet, och *för* naturen och dess odling och främjande och inte för dess destruktiva exploatering för egoistiska kortsiktiga intressen. Kort sagt, det har alltid behövts fler humanister.

(Tillägnad den i år nyligen framlidne professor Nils-Erik Enkvist i lingvistik vid Åbo Akademi, min enda kusins fosterfar efter sin riktige fars frånfälle när han var fem år.)

Göteborg, Midsommar 2009